

Intervju z Liljano Lihteneker, ravnateljico OŠ Gustava Šiliha Velenje

Mag. Sonja Zajc, *Zavod Republike Slovenije za šolstvo*

Kaj vas je napeljalo k temu, da ste se odločili za vpeljevanje formativnega spremljanja na šoli?

V šolskem letu 2015/16 smo prejeli povabilo Zavoda RS za šolstvo – Območne enote Celje za vključitev v mednarodni projekt Linpilcare. Seznanili smo se z namenom in ciljem projekta. Glavni namen projekta je bil usposobiti učitelje za raziskovanje lastne prakse ob pomoči podatkov iz razreda in izsledkov znanstvenih raziskav. Ker smo že vrsto let delali na dvigu kakovosti učiteljevega dela (mreže, bralna pismenost ...) in uvajali učečo se organizacijo, nas je projekt pritegnil. Pri iskanju področja raziskovanja smo se odločili, da se bomo posvetili formativnemu spremljanju, saj so učitelji nekatere njegove elemente že poznali. Raziskovalna vprašanja so se nanašala na izboljšanje učenčeve motivacije za učenje, na večjo dejavnost pri pouku, na izboljšanje učenčevega znanja, na to, kako naučiti učence samouravnavanja in samovrednotenja ter kako še bolj učinkovito poučevati. Za formativno spremljanje nas je navdušila tudi skrbnica projekta mag. Sonja Zajc, predstojnica Območne enote ZRSŠ Celje. Skupaj smo oblikovali operativni načrt za dve leti projekta, v katerem smo izpostavili pomen spremljanja lastne prakse in razvijanje formativnega spremljanja.

Kako ste se tega lotili – kakšno strategijo uvajanja in širjenja ste ubrali?

Učitelji so nekatera spoznanja o formativnem spremljanju že pridobili na študijskih srečanjih, vendar je bilo treba še marsikaj razjasniti. Začeli smo s študijem strokovne literature, domače in tuje. Tudi sama sem

na srečanjih z ravnateljci, ki jih je organiziral Zavod RS za šolstvo, spoznala prednosti poučevanja z elementi formativnega spremljanja. Predstavljeni teoretični in praktični primeri so mi pomenili izziv, da na šoli začnemo sistematično uvajati formativno spremljanje v pouk oziroma spreminjati poučevalno prakso.

Zavedala sem se, da je treba najprej opolnomočiti in navdušiti skupino učiteljev, ki so pripravljeni spreminjati svojo prakso in si to tudi želijo. K sodelovanju sem povabila skupino učiteljev, za katere sem verjela, da jih bo projekt pritegnil in jih bo formativno spremljanje zanimalo. Tako se je oblikoval petčlanski tim, ki je pripravil analizo preteklega dela in oblikoval akcijski načrt. Načrtovana redna srečanja s skrbnico mag. Sonjo Zajc so nam pomagala, da smo ostajali osredinjeni na raziskovalna vprašanja in na različne načine zbiranja podatkov. Tim je počasi postajal majhna učeča se skupnost. Člani so postajali prepričani, da delo v učeči se skupnosti ponuja ustrezen pristop k izboljšanju njihove prakse. Tako smo sprejeli skupna pravila in vrednote. Izpostavila se je kultura zaupanja in sodelovanja, člani so vse bolj odkrito govorili o svoji praksi. Primerjali so dosežke učencev oziroma dokaze o formativnem spremljanju. Ugotavljali smo, kaj pri formativnem spremljanju najbolj deluje, pri čem smo že uspešni in kaj moramo še izboljšati. Vsak učitelj iz projektne skupine si je izbral področje izboljšav. Na rednih sestankih so si izmenjevali izkušnje. Velik poudarek so namenili samovrednotenju in razvili so različna orodja za delo z učenci. Na sestankih s skrbnico so sproščeno pripovedovali o svojih izkušnjah in zastavljali vprašanja. Skupaj smo iskali rešitve in naredili načrt za naslednji korak. Zbirali smo dokaze o učenju in gradivo; nastali so nekakšni porfolii o spremljanju lastne prakse. Ob uspehih so učitelji postajali še pogumnejši.

V drugem delu projekta je projektni tim pripravil in izpeljal srečanja za druge učitelje s šole, ki jih je tematika zanimala. Udeležba na srečanjih, ki smo jih poimenovali čajanke, je bila prostovoljna. Na teh večernih srečanjih so se učitelji seznanili s teoretičnimi osnovami formativnega spremljanja in s pozitivnimi učinki, ki so jih prepoznali učitelji, ki so formativno spremljanje izvajali pri pouku. Sestanke so vodile članice projektne skupine. Teh sestankov je bilo med šolskim letom kar nekaj. Ob koncu šolskega leta je bila izvedena anketa oziroma refleksija na to temo. Z rezultati ankete smo bili zadovoljni.

Kako konkretno je bilo to videti
– koliko učiteljev vam je uspelo
pridobiti, kako so to širili med seboj?

Po dveh letih intenzivnega uvajanja formativnega spremljanja v pouk ocenjujem, da so prav vsi učitelji prepoznali koristi formativnega spremljanja, vendar pri pouku različno intenzivno uvajajo posamezne elemente. Rezultati ankete, ki smo jo izpeljali na šoli, so pokazali, da okrog 60 % učiteljev v večini učnih ur izvaja pouk z elementi formativnega spremljanja, preostali pa to počnejo občasno.

Da bi teoretično znanje o formativnem spremljanju na šoli še okrepili, so članice projektne skupine odprle vrata svojih učilnic in k pouku povabile kolege s šole, ki so obiskovali čajanke. Okrog vsake članice se je oblikovala nova skupina učiteljev, ki so si izmenje-

vali izkušnje. Krog učiteljev, ki so preizkušali elemente formativnega spremljanja, se je razširil.

Na pobudo mag. Sonje Zajc in v sodelovanju z njo sta dve učiteljici naše šole pripravili učno uro s poudarkom na oblikovanju namenov učenja in samovrednotenja za ravnatelje osnovnih šol v Območni enoti ZRSŠ Celje. Za ravnatelje smo na naši šoli pripravili opazovalne naloge in po hospitaciji vodili pedagoški pogovor, v katerem so učiteljice pojasnjevale posamezne dejavnosti pri urah in svoje načine poučevanja. Na željo ravnateljev, ki so sodelovali pri teh opazovalnih nalogah, so tri učiteljice čez mesec dni na naši šoli pripravile učne ure za učitelje slovenščine, matematike in razrednega pouka. Ravnatelji so učiteljem omogočili, da so bili na naši šoli ves dopoldan in da so tako imeli dovolj časa za pogovor. Pri organizaciji in izvedbi nam je pomagala skrbnica šole mag. Sonja Zajc. Učitelji in ravnatelji so takšno obliko izobraževanja zelo pohvalili.

Ob tem so naši učitelji z mnogimi novimi izkušnjami postajali vse bolj opolnomočeni in z nenehnim raziskovanjem lastne prakse vse bolj samozavestni. Poleg drugačne poučevalne prakse so razvili še druge spretnosti in veščine, kot sta vodenje sodelavcev na srečanjih in vodenje delavnic. Prepoznali so svoja močna področja in razvili orodja za spremljanje lastne prakse. Izpeljali so predstavitev na sklepnem srečanju projekta Linpilcare in na mednarodni konferenci, ki je avgusta potekala v Sloveniji.

Slika 1.

Slika 2.

Kakšni so bili njihovi odzivi ter kakšni so bili odzivi učencev in staršev?

Starše smo s projektom in uvajanjem formativnega spremljanja seznanili na roditeljskih sestankih. Pripravili smo tudi roditeljski sestanek, ki je vključeval elemente formativnega spremljanja.

Samih podatkov o mnenju staršev o novi metodi dela nismo zbirali. V praksi pa se je zelo dobro izkazalo, da so učitelji na govorilnih urah ob pomoči formativnega spremljanja predstavili dosežke njihovih otrok. Učenec si po tej metodi sam postavlja osebni cilj in načrtuje dejavnosti za doseganje tega cilja. Starši so navdušeni in sporočajo, da pri otrocih doma opažajo večjo pripravljenost za učenje.

Učenci so pokazali navdušenje nad novim delom, saj so dobili povratno informacijo, kaj znajo in kaj morajo še izboljšati. Znajo si postavljati cilje in vrednotiti znanje. Všeč jim je pridobivanje dokazov o učenju in napredku. Radi medvrstniško sodelujejo, povratna informacija in mnenje vrstnikov jim veliko pomenita. Sami znajo oblikovati povratne informacije za sošolce in so pri tem zelo domiselni. Sami so si izdelali tudi delovni zvezek, s katerim spremljajo napredek.

Učitelji pripovedujejo, da se z učenci več pogovarjajo. Na učne cilje iz učnih načrtov znajo sedaj pogledati še z drugega zornega kota. Pri načrtovanju učnega

Slika 3.

Slika 4.

procesa razmišljajo, kaj je tako pomembno, da naj se učenci tega naučijo, in kakšne dokaze o učenju bodo lahko zbrali.

Katero prakso bi še posebej izpostavili, pri katerih elementih formativnega spremljanja ste opazili največji napredek?

Največji napredek opažamo na področju samovrednotenja učencev, pri katerem so bili uporabljeni različni pristopi. Za samostojno vrednotenje predznanja so učenci uporabljali samoocenjevalne obrazce in vprašalnike. Učinkovite povratne informacije in spodbude so pripomogle k večji samokritičnosti in sposobnosti vrednotenja samega sebe.

V razredu je visoka motivacija za učenje, kar posledično vpliva na dvig ravni znanja. Učenci so soudeleženi pri načrtovanju učnih ciljev, izbiri metod dela, iskanju informacij. Zbirajo dokaze o lastnem napredku. Učenci so postali bolj samozavestni, odgo-

vorni in samostojni pri delu. V razredu je manj disciplinskih težav.

Na kakšne težave ste naleteli in kateri uspehi so vas prepričali, da je vredno nadaljevati?

Težave so se pojavljale na začetku, saj vsaka novost prinaša negotovost. Zagotovo takšno poučevanje zahteva več učiteljevega dela v smislu iskanja dejavnih učnih oblik, spretno vodenega učnega pogovora, postavljanja dobrih vprašanj in še drugih spretnosti. Za spremembe morajo učitelji imeti čas za razmišljanje, pogovor in izmenjavo izkušenj. Spoznati morajo veščine spremljanja lastne prakse in zbiranja dokazov učenja.

Da je vredno nadaljevati, so nas prepričali najprej boljši učni rezultati in večja motiviranost učencev. Pouk je bolj sproščen, manj je disciplinskih težav. Učenci postajajo bolj odgovorni za svoje znanje in postajajo vse bolj samouravnljni.

Ob uvajanju formativnega spremljanja postajamo učeča se skupnost.

Kaj je na šoli dobro vnaprej pripraviti in kaj vse postoriti, da se je mogoče takega izziva kompetentno lotiti?

Pravega recepta pravzaprav ni. Ravnatelj naj dobro pozna svoje sodelavce, njihova močna in šibka področja. Dobro mora poznati svoj kolektiv in to, kako je ta pripravljen na spremembe. Včasih je morda potreben tudi izziv od zunaj, morda projekt, ki bo zanetil. Ravnatelj mora slediti raziskavam na področju pedagoške znanosti, se povezovati z ustreznimi strokovnimi institucijami in slediti potrebam sodobne družbe. Ne sme obstati na mestu. Ob poznavanju novosti na pedagoškem področju naj razmišlja, kaj lahko vnese v svoj kolektiv in na kakšen način. Ravnatelj naj ima

jasen cilj, kam želi priti, in kaj naj stori, da bo tja prišel.

Kaj priporočate drugim ravnateljicam oziroma ravnateljem, šolam glede vpeljevanja formativnega spremljanja?

Koncept formativnega spremljanja vnaša v šolo drugačen način poučevanja, učenja in vodenja šole. Ravnatelj vodi z elementi formativnega spremljanja, kar pomeni, da pozna filozofijo takšnega poučevanja in ga vsakodnevno vnaša v delovanje šole. Tak način vodenja spreminja kulturo šole.

Na poti uvajanja naj bo sistematičen in dosleden, predvsem pa mora imeti jasno vizijo. Verjeti mora, da s formativnim spremljanjem spreminja poučevalno kulturo na šoli. Načrtovati mora dejavnosti, ki na njegovi šoli učinkovito delujejo, in spodbujati strategijo vključevanja. Predvsem pa mora imeti v mislih, da enkratno izobraževanje učiteljev ali šolskega kolektiva brez implementacije v prakso ne doseže učinka.

Tako kot pri formativnem spremljanju učitelj hodi z učencem, tako ravnatelj hodi z učiteljem.

Morda lahko navedete kakšen anekdotičen primer učitelja, učenca?

Seveda, tudi nekaj anekdot je nastalo zlasti pri zapisih učencev pri samovrednotenju preverjanja znanja.

Učenec je zapisal v svojo mapo:

»Najprej nisem znal meriti kotov, zdaj sem ugotovil, ko sem naredil popravo, z mamom znava.«

In tale zapis:

»Zelo sem jezen na sebe, saj sem bil zelo površen. Pri vsakem preverjanju bom dal vse od sebe, tudi če ni za oceno, ker tako slabo še nisem pisal.«